

Is 't niet beter met het laatste te beginnen? Het Gezag boven ons, dat de zedewet stelt heeft in die wet de normen vastgelegd, waaronder elk menschenleven zich heeft te bukken. En geen andere zedewet mag dan erkend dan de tien geboden Gods. Wat de schrijver dan ook bedoelt met het „zuivere witte licht van de zon der gerechtigheid, die scheen op den Sinai.”

Het boek van den rabbi nu is een ethiek der Joden, of, juister, een wetenschappelijke behandeling dier ethiek.

Het gedrag behoort daartoe en de liefde is de grondgedachte eener gezonde ethica.

Dit is goed gezegd.

„Toch is Bachye's ethiek niet theologisch in dezen zin, dat hij als uitgangspunt neemt den Bijbel, of eenige andere openbaring of gezaghebbende aankondiging van Gods wil. Deze kan alleen gekend worden uit Zijne werken, het heelal en den mensch, die wereld in het klein.”

Hier wringt de schoen.

Zonder de Godsopenbaring als grondslag en uitgangspunt komt een ethiek niet tot haar recht. De kennis Gods uit de natuur, uit de stoffelijke wereld, heeft ook Plato gebracht tot de vaststelling van ethische normen, maar geeft toch altijd als bron de kleinste helft.

Bachye begint wel met te vragen: Is er een Schepper of niet? Maar hij zoekt het antwoord op die vraag allereerst in de natuurwereld. Nu geeft deze wel een antwoord; zelfs de Heidenen vonden het; maar het eerste Bijbelvers geeft dit antwoord ook, en wie wat aan dat antwoord wil hebben voor z'n ethisch leven, zal moeten beginnen met de Godsopenbaring te aanvaarden als de loutere waarheid.

Bachye is, omdat hij een Jood is, een man der halfheden. Hij aanvaardt slechts de profetie, niet de vervulling; hij leeft nog bij de schaduwen en sluit z'n oogen voor de realiteit, die ze deed ontstaan. En zóó zet zich dat berusten in halfheden voort in z'n denken, dat ook de kennis Gods uit de Schriftuur een oogenblik wordt genegeerd en alleen studie wordt gemaakt van de kennis Gods, zooals die verkregen wordt door een bespieden der materiële wereld. Natuurlijk geldt deze critiek alleen Bachye en niet de beschouwing van Collins, die Bachye weergeeft en die in enkele bladzijden dit uitnemend doet; beknopt en toch helder.

Er volgen nu hoofdstukjes uit des rabbi's werk als: Wijsheid, het hoogste goed; De plichten des harten zijn belangrijker dan alle andere; Verplichting tot dankbaarheid aan God; Hulpmiddelen om nederigheid aan te kweken; De beweegredenen tot berouw, en vele andere.

Ik citeer uit: Kennis van den mensch. „De mensch is het heelal in het klein, de mikrokosmos en de naaste oorzaak van het bestaan der groote wereld, de makrokosmos.

De tong is de pen des harten en de bode van de diep verborgen ziel.

In zijn spreken kan men de meerderheid des menschen boven de lagere dieren ontdekken.

De dwazen meenen alles te weten en in hun waan die studie van wereld en menschen te kunnen verwaarlozen, welke dringt tot dankbaarheid aan God en een leven gewijd aan Zijn dienst en het verrichten van goede werken.”

Ten besluite: „Uit de Schatkamer der Wijsheid” is een serie, — we bespraken nu de vier verschenen boekjes dezer serie, — die veel wetenswaardigs geeft, die ons een blik gunt in de denkwereld der wijzen van oude en nieuwe volken. Al zouden wij niet altijd dezelfde conclusies hebben getrokken, die we hier en daar vonden, kunnen we toch kennismaking met de werkjes zeer aanraden. Critisch lezen is hier vanzelf eisch. Bovendien wordt het besef verlevendigd, dat de Dageraad slechts opgaat, voor wie zich met verstand en hart keert tot het Woord des Heeren, dat ons alles zegt wat wij behoeven. Dat ons niet met halfheden wegzendt. Dat ons niet na het spreken over onze ellende alleen laat. Dat ons leidt naar het Kruis der verlossing en de dankbaarheid van ons vordert als vrucht van het werk des Heiligen Geestes.

A. L. v. H.

Het Treurspel in de Woestijn.

Brandend gloeit de zon boven de onafzienbare zandvlakte — het is de woestijn.

Ze schijnt geen grenzen te hebben. Eindeloos is ze. En die eindeloosheid spreekt van een verschrikkelijke majesteit — de woestijn is het beeld der eeuwigheid.

Daar dwaalt een eenzaam man.

Hij voelt zich verlaten — kent ge de beteekenis van dat woord?

De verlatenheid is vol snijdend wee; ze drukt de ziel neer met verpletterende kracht. Onze Heiland heeft den snerpnden angst gevoeld van dat woord in deszelfs ontzettendste beteekenis, toen hij uitriep: „Mijn God! mijn God! waarom hebt Gij mij verlaten?”

De mensch kan niet leven in de verlatenheid. Hij is aangelegd op de gemeenschap. God heeft dien trek onuitroeibaar in zijn ziel neergelegd — de verlatenheid zal de hel zijn in de hel!

Verdwaald in de woestijn — het is vreeselijk. Deze reiziger dwaalt rond; de moeder wacht hem — wee dat arme moederhart! — in de woestijn zal haar eenige zoon bezwijken.

Daar is geen struik, die schaduw biedt. Geen beschutting is er tegen den fellen zonnegloed. Het woestijnzand brandt onder den voet; de koperen hemel brandt als van vuur.

De woestijn is als een gloedoven; alle leven is hier gevluht. Geen vogel klieft de lucht; geen levend wezen is te bespeuren. Het is de woestijn; de onmetelijkheid; de dood aan alle zijden....

De dorst nijpt den ongelukkige de keel dicht. De tong kleeft aan zijn gehemelte. En de gloedlucht beneemt hem den adem.

Verlaten in de woestijn — het is Hagar op haar droeve vlucht; het is Elia onder den jeneverboom; het is de schipbreukeling op het schamele vlot op de onmetelijke zee!

Deze man deed verre tochten, en heeft de wetenschap vol geestdrift gediend. En thuis komend, zou hij een schat van wetenswaardigheden medebrengen. Men zou zich verbazen over zijn ontdekkingsreizen; hij zou geëerd worden, en de pers zou zijn naam met eer en roem vermelden.

Zoo had hij 't zich voorgesteld, maar deze onbarmhartige woestijn zal al zijn idealen verslinden. Eer, roem, onderscheiding — hoe armzalig klinkt dat alles, wanneer men verlaten, amechtig, versmachtend van dorst, ronddoolt in de woestijn! Waar de dood zijn schaduw spreidt, daar verdort ras de bloem van eer en aanzien.

Ach, die dorst — één beker koel water uit de bron! — hij wil het gaarne betalen met al het ijdele klatergoud dezer wereld!

Zijn oogleden trillen; zijn knieën knikken. Deze ongelukkige zal sterven, en het stuivende woestijnzand zal zijn lijkwade wezen....

Ginds bleekt het geraamte van een kameel; en daarnaast het gebeente van een arm menschenkind. Levenden zijn hier niet, maar de dooden spreken. En zij roepen hem toe: „Memento mori — gedenk te sterven!”

Doch zie! plotseling verheldert zijn oog. Zijn bezwijkend hart wordt nieuwe kracht ingestort, en aan zijn ziel ontsnapt een kreet van vreugde en hoop. Palmen verrijzen aan den horizon; zij wuiven hem het welkom toe. Koele beken stroomden, en de verkwikkende schaduw lokt hem.

Zijn tred verhaast zich; de moede voeten schudden hun vermoeidheid af; en zooals de Christen, vermoeid van 's werelds ellende, met het innigste zielsverlangen zich uitstrekt naar het hemelsch Kanaän, zoo strekt zich al het verlangen van dezen man uit naar die lachende oase, waar hij zal rusten aan de frissche bron....

1529

Helaas! Het schoone palmenland is onbereikbaar. Het vliedt voor zijn verlangen; en als hij ontdekt, dat het een bedriegelijke luchtspiegeling is geweest, een fata morgana, dan slaakt zijn borst een doffen zucht.

Nu is zijn laatste kracht ten einde. Zijn voet struikelt, en hij staat niet meer op. En de schaduwen des doods spreiden zich uit. . . .

Hij heeft de bange worsteling om het leven opgegeven. De wil is gebroken. De laatste vonk der energie is uitgedoofd.

Daar nadert de koning der woestijn — de leeuw. Zijn staart zwiept het zand; hier is hij koning.

Eén sprong — de scherpe klauw scheurt de borst open van den ongelukkige. Eén stervenssnik, en 't is voorbij.

De moeder wacht haar zoon, maar zij zal zijn stem, den vluggen tred van zijn voet nooit weer hooren. Zijn gebeente ligt te bleeken in het felle licht der zon, en de woestijn werd zijn graf. L. P.

ZUINIGHEID.

Indien deze ernstige tijden ons één les leeren, dan is het zeker die van zuinigheid. Ik wil niet zeggen, dat hij geen andere lessen te leeren heeft en ook leert, maar de les van zuinigheid is er een, die een veel grooter deel leert dan bijvoorbeeld die van Godsvertrouwen. Eenvoudig omdat God in den regel den weg der vrijheid kiest om een mensch Zijn lessen te leeren, en de Staat dien van dwang. Dat is een merkwaardig onderscheid, waarover we bij gelegenheid eens met elkaar moeten praten. Misschien leert het ons wel wat voor onze opvoeding. Dat is van het begin al dadelijk zoo geweest. God zet den mensch in een hof, met volle permissie om van alle boomen in dien hof vrijelijk te eten, behalve van een. Maar God sluit dien boom niet in een kastje. Hij maakt hem niet onbereikbaar voor den mensch. Maar Hij plaatst tusschen dien boom en dien mensch Zijn Woord.

Zoo gaat het gelukkig in de menschenwereld ook wel eens. Wij zijn van Gods geslacht, en wat wij goeds kennen, dat hebben wij van God geleerd. „Zijn God onderwijst hem.” Maar 't gaat ook dikwijls in de menschenwereld heel anders. Er zijn ouders, die hun kinderen roepen: „Komt eens hier!” en tegelijkertijd ze bij de hand of bij den arm of bij den kraag nemen en ze naar zich toe slepen, zonder ze den tijd te laten vrijwillig en in gehoorzaamheid te doen, wat Vader of Moeder van hen verlangt.

Van dat laatste nu heeft de Overheid ook slag. Ze begint met te zeggen: „Zuinig zijn,” en houdt dan dadelijk alles vast, waar je overdadig mee zou kunnen leven, zoodat je wel zuinig moet zijn. Maar al malen Gods molens langzamer, ze malen fijner. Als God ons iets gebiedt en Hij laat ons volle vrijheid om Zijn gebod al of niet te gehoorzamen, dan verkrijgt Hij in die Hem willen dienen, „een volk, dat zeer gewillig is op den dag Zijner heilkracht.” En de Overheid dwingt alleen maar tot uiterlijke gehoorzaamheid. Zoodaals zij een dief tien jaar eerlijk maakt, door hem tien jaar op te sluiten. Een ding van den buitenkant, zulke eerlijkheid! Maar als God een mensch eerlijk maakt, dan kan hij als Jozef alléén zijn, zonder dat er gevaar is, dat hij betrapt zal worden, en hij kan uitgenoodigd worden met vleiende stem tot de zonde, die bij hem het aller-naast voor de deur ligt, en toch antwoorden: „Zou ik zulk een groot kwaad doen en zondigen tegen God?”

Daarom geloof ik niet, dat de zuinigheid, die wij nu leeren en zooals wij die nu leeren, in ons allen tot een deugd zal worden, die we om Gods wil zullen beoefenen. De Heere Jezus dacht over die deugd heel wat anders dan wij dikwijls doen. Hij had uit Zijn rijkdom 5000 menschen gespijzigt. Niet mondjesmaat maar koninklijk. Er was zelfs over. Maar of Hij de brokken liet ophalen! Die bleven niet liggen „voor de vogeltjes” of „voor een hondje,” maar die werden zuinig opgehaald. En een tweeden keer ging het al net zoo. Ook eerst de brokken ophalen!

Wij zijn zoo zuinig niet. Er worden bij ons kapitalen weggesmeten. Wie in dezen tijd langs de straten en grachten loopt, voor de vuilnisvaten geleidigd zijn, staat er verbaasd over, dat er zooveel brandstof, goede, bruikbare brandstof met de aschlade in den aschketel wordt weggesmeten.

Aan oud-papier ontvangt de vereeniging Toevlucht voor Onbehuisden te Amsterdam jaarlijks duizenden guldens. Alleen doordat verschillende menschen de moeite nemen hun afvalpapier in een mand te werpen, die eenmaal per week geleidigd wordt. Maar vraag niet, hoeveel duizenden guldens aan oud-papier per jaar nutteloos worden weggesmeten.

Gaskraantjes draait men niet dicht, wanneer men ze niet meer noodig heeft. En het licht brandt, zonder dat één sterveling er eenig nut van heeft.

Stoken is een kunst, die het zeer de moeite waard is te leeren. In den regel wordt de kachel veel te hard en veel te lang gestookt. In scholen branden vaak de kachels nog uren, nadat alle leerlingen reeds naar huis zijn gegaan en niemand eenig nut van de warmte heeft.

Aardappelen worden dik geschild. De afval van groenten wordt vaak door den schillenboer weggehaald en zoo krijgen de schillen ook nog een nuttige bestemming. Maar in vele gezinnen verdwijnen zooveel schillen en groente in het vuilnisvat, dat op de vuilnisbelt een flinke teelt van konijnen met winst kan worden gedreven.

Spaarzaamheid met den tijd kent menigeen ook niet. „Den tijd uitkopen” is evenwel een Bijbelsch voorschrift.

Spaarzaamheid met kracht moet ook geleerd worden. Hoeveel kracht gaat er niet verloren. De rechte man op de rechte plaats is een voorschrift, dat ook nog al eens overtreden wordt. Ik las dezer dagen in een krant, dat er mannen gevraagd waren aan een legerbestuur om een stuk land te bewerken. Er werden er zes gezonden: drie kantoorheeren, een blikslager, een muzikant en een . . . ja wat was de zesde ook weer. Maar hij had net zooveel verstand van grondbewerking als een ooievaar van oliekoekenbakken.

Zuinigheid wordt met een vreemd woord economie genoemd. En economie is een wetenschap geworden, die zich bezighoudt met het ontstaan, het gebruik en het te loor gaan van stoffelijke goederen. Die wetenschap is voor den huisbestuurder van het allergrootste belang. Een zuinige huisvrouw bouwt haar huis. Een slordige breekt het af. Een zuinige doet met een gulden meer dan een slordige met een rijksdaalder. Zij benut alles. Soms door den nood gedrongen. Nood leert niet alleen bidden, nood leert ook zuinig zijn. Ik wil daarmee niet zeggen, dat arme menschen juist de zuinigste zijn. Dat lijkt er niet op. Men staat er dikwijls verbaasd over, hoe roekeloos die soms met hun kapitaal omgaan. Mijn bakker vertelde mij, dat hij zijn meeste klein wittebrood, ook luxe-brood en krentebroodjes verkocht aan de menschen, die van den eenen dag in den anderen leefden. En op de tram heb ik ook gesprekken gehoord, die me deze mededeeling wel moesten doen gelooven. Het bruine brood was geen eten voor een mensch. Dat was goed voor varkensvoer. Het dagmeisje van een mijner kennissen bedankte voor bruin brood, toen er niet anders te krijgen was. „Wat ze dan at,” werd er gevraagd. „O, mijn moeder bakt elken dag pannekoeken. We lusten geen van allen thuis dat hondevoor.” Mijn elgen dienstmeisje bracht een wittebroodkaart mee, toen de rantsoeneering begon. In de Jordaan bakken nagenoeg alle bakkers bijna uitsluitend wittebrood, omdat de menschen daar geen bruinbrood eten. Het wittebrood